



NYHETSBREV NR. 3

SEPTEMBER 2020

REDAKTØR: JØRN-KR. JØRGENSEN – JORNJOER@GMAIL.COM

I REDAKSJONEN: KARIN ARNESEN - OLAV RUNE BASTRUP

MEDLEMSMØTER I HISTORIELAGET I HØST

Medlemsmøtet 15. oktober vil skje på Folkemuseet hvor Sigurd og Harald (fra styret) forteller og viser bilder fra oppveksten på Enerhaugen. Deretter besøk i Enerhaugen-husene hvor Harald bodde i Johannes gate 12 og 14. <https://norskfolkemuseum.no/ung-pa-enerhaugen>

Medlemsmøtet 19. november vil bli avholdt i Gamle Grønland politistasjon i Bekkegaten og er med forfatterne Arne Danielsen og Jørn-Kr. Jørgensen. Danielsen forteller om oppveksten på Tøyen/Grønland hvor hans far drev radiobutikken TIMCO i Motzfeldts gate, mens Jørgensen forteller smått og stort fra Gamle Grønland politistasjon. Han har 38 års tjeneste i Oslo-politiet bak seg.



Grønland politistasjon i Tor Wilthills strek.

GRØNLAND POLITISTASJON UNDER KRIGEN

Og siden jeg skriver om Grønland politistasjon - her er noe ikke så mange vet: I mai 1940 ble det opprettet en «Schnellkommando» ved Møllergata 19 og en ved Grønland politistasjon. Kommandoen skulle rykke ut ved trafikkulykker og andre konflikter hvor tyskerne var innblandet – kommandoen ved Nr. 19 helst ved ulike typer konflikter mellom nordmenn/tyskere, og kommandoen ved Grønland ved trafikkulykker hvor enten tyskere eller nordmenn var implisert, eller begge deler.

Ved «Schnellkommandoen» på Møllergata 19 tjenestegjorde en tysk underoffiser, tre tyske politifolk, tre norske politikonstabler og en norsk politisjåfør. Ved Grønland politistasjon tjenestegjorde det samme, rent bortsett fra en norsk konstabel og ikke tre. De norske politifolkene ble avgitt etter turnus fra divisjonene; sjåførene fra sjåførkorpset.

Og mens «Schnellkommandoen» gjorde sin jobb når det var påkrevd og nødvendig, meldte Oslo-politiet at sykkelyverier i byen økte; faktisk fra dag til dag – på Nr. 19 ba etterforskerne publikum om hjelp i kampen mot sykkelyvene. I hele 1944 ble det meldt om 1 042 stjålne sykler. Krigen ga mange underlige og desperate utslag fra makthavernes side. (JKJ)

No. 12 Grønlandsleret.

Fra min idag aabnede Bagerbutik udsælges fint og grovt velbagt Husholdningsbrød, fine Vørterkager samt forskjellige Sorter Hvedebrød og Kjæks. O. Bryn.

Christiania den 19de Oktober 1869.

STYGG TRIKKEULYKKE I TØYENGATEN

Vi hensetter et avisutklipp fra 1929 i datidens språk – det gir en riktig koloritt: I mars måned i 1929 inntraff en stygg ulykke på hjørnet av Jens Bjelkes gate og Tøiengaten, idet en sporvogn gikk av skinnene og inn på fortauet, og påkjørte en liten pike. Ulykkens årsak viste sig å være, at noen smågutter hadde lagt et jernstykke i sporvognsskinnen, hvorved motorvognen som



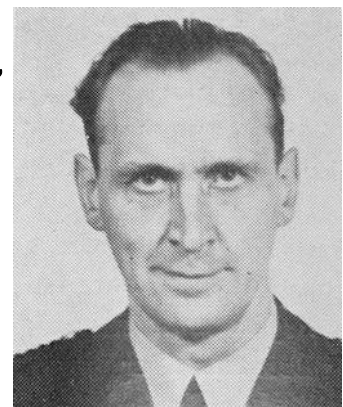
Sporvognen kjørte ned Tøiengaten og ut i Grønlandsleiret. Legg merke til datidens biler.

hadde to tilhengere, avsporedes. På fortauet befant sig, da ulykken inntraff, 3—4 små barn, hvorav samtlige, med undtagelse av ett, slapp fra det med skrekken. Den forulykkede pike blev klemt mot murveggen, hvorved brystkassen knustes og døden inntrådte momentant. Etter de optatte vidneforklaringer var det intet å legge vognføreren til last. Det lyktes å bringe på det rene hvem der hadde lagt jernstykket i sporvognsskinnen. Det viste sig å være en 6 år gammel gutt.

«SNAKK MED ALF LØKKEBERG»

Etter tre år i tysk konsentrasjonsleir i Sachsenhausen nord for Berlin, kom Alf Løkkeberg tilbake til Norge og gikk inn i politiet i september 1945 da han ble tilsatt som midlertidig politikonstabel – og fast året etter. Politikammeret var «lyckelig lottad» som fikk Løkkeberg i sine rekker. Han hadde fenomenale kommunikasjonsevner og kunne kunsten å snakke med folk – og det kanskje beste av alt: Han bodde i en høyblokk på Enerhaugen og døde på Enerhaugen.

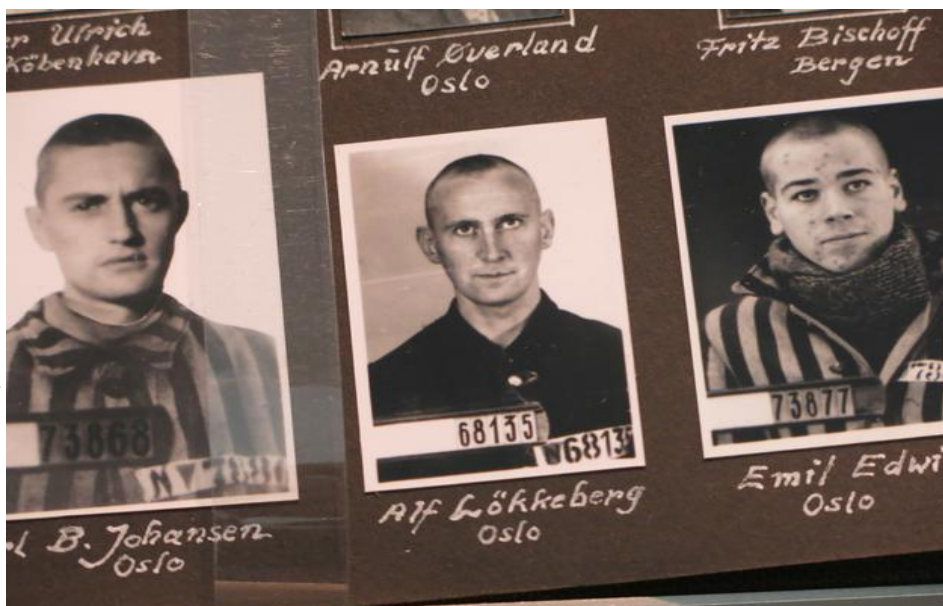
Alf Løkkeberg trivdes i uniform, og han forble i uniformert tjeneste hele sitt 30-årige politiliv, rent bortsett fra fire år da han gjorde



tjeneste ved Bøtekontoret og en meget kort periode ved Kriminalavdelingen. Det ble divisjonstjeneste ved Møllergaten 19 og Trafikkavdelingen som fikk nytte godt av Løkkebergs arbeidskapasitet og organisasjonstalent.

I 1968 ble ordningen med Bydelspoliti innført ved Oslo politikammer, og ved Økern politistasjon var Løkkeberg i arbeid med den nye typen politi fra dag 1; sammen med bl.a. Helge Løren og Kåre Hesto – senere kom også Jon T. Kvikne og flere andre til. Bydelspolitiet skulle være blant folk – det var der Løkkeberg hadde sin plass, og det fortelles fremdeles historier om hvordan han gikk fram for å få både eldre og yngre mennesker i tale. Han drev kanskje med publicity lenge før hans nære venn og kamerat, sirkusdirektør Arne Arnardo, fant opp begrepet PR – pleie rykte.

Foruten aktiv og målrettet bydelspoliti-tjeneste, drev Alf Løkkeberg i nesten en mannsalder med badeturer om sommeren til Breivoll i Bunnefjorden i regi av Oslo politiforening. Hadde Løkkeberg «taket på» de eldre hadde han ikke noe mindre «tak på» barn og unge. Han snakket deres språk, var på deres side – og forstod dem langt på vei.



Dette hadde han lært et sted – i Sachsenhausen der han satt fengslet sammen med politikolleger som Boris Hansen og Herman Berger og med karer som Trygve Bratteli, Einar Gerhardsen, Rolf Hofmo og Kristian Ottosen – bare for å nevne noen. I museet i Sachsenhausen ligger det et fotoalbum med bilder av fanger. Det er tilfeldigvis slått opp på siden hvor Alf Løkkebergs portrett «troner» sammen med ingen ringere enn Arnulf Øverlands. Sistnevnte var en av Norges største diktere gjennom tidene som etter krigen fikk bo i Staten æresbolig, «Grotten», i utkanten av Slottsparken.

I 2019 er denne historien og alt rundt det i ferd med å bli glemt, men Alf Løkkeberg blir aldri glemt av de som kjente han. «Snakk med Løkkeberg» var omkvedet når noe skulle ordnes. Han fant løsninger og visste råd - ingen jobb var for stor og ingen for liten. Av alt som var stort, var hjertet størst.

Også i den internasjonale politiorganisasjonen IPA hadde nytte og glede av Løkkebergs talent. Han fant utveier, og visste hvordan ting skulle fikses og ordnes. I Sachsenhausen kalte de det for «å orge». Løkkeberg «orget» hele livet. Også innen politiidretten var han aktiv; ikke som idrettsmann, men som reiseleder og «goodwill-ambassadør».

Alf Løkkeberg – som het Konrad til mellomnavn – bodde på Enerhaugen. I september 1976 gikk han over i pensjonistenes rekker som distriktsbetjent ved Grønland politistasjon som den gangen lå i Bekkegata/Tøyenbekken så å si vegg-i-vegg med det vi i dag kjenner som Grønland Bazar. Som pensjonist var han med inn i det nye politihuset høsten 1978. Han døde på siste halvdel av 1980-tallet på Enerhaugen alders- og sykehjem. En hedersmann hadde gått over i evigheten. (JK).

TØYENS GAMLE PORTSTUER



Tøyens gamle portstuer.

Disse to idylliske småhusene mot Økernveien ble i sin tid bygget som portstuer for Tøyen gård. Deres opprinnelse er for øvrig ikke helt klarlagt. Men Arno Berg mener at husene er oppført av assessor, senere etatsråd Wilhelm Fr. Wilhelmssen, som var eier av Tøyen i nærmere en mannsalder inntil sin død i 1792. Snekkerdetaljer kan tyde på det. De nesten kvadratiske, panelte tømmerstuene var for sin tid ganske rommelige boliger, for de har en grunnflate på nesten 50 m². Trolig har de den første tiden vært bebodd av gartnere og kusker ansatt på gården. I 1812 ble Tøyen overdratt til kong Frederik VI, som straks etter skjenket eiendommen til vårt nyopprettede universitet. Stuene ble sannsynligvis lenge brukt til boliger for folk ansatt ved Botanisk Hage. – Etterat Oslo kommune omkring 1960 overtok dem, har de vært vanlige boliger.

TRE BILDER AV VATERLANDS BRO

Fra 1800.

Wikipedia skriver om Vaterlands bro:

Vaterlands bro er en bro over Akerselva i Oslo sentrum. Broen forbinder gatene Brugata og Grønland, og strøkene Vaterland og Grønland. Broen ble bygget i 1654 og ombygget i 1830-årene. Inntil da var all trafikk til det nye Christiania øst- og nordfra henvist til broen ved Kongens mølle, nåværende Grünerbrua.

Vaterlands bro var hovedinnfartsåre til byen fra nord og øst til byggingen av Nybrua i 1827.



Fra 1865.



Fra 1961.

VAKKERT I ÅKEBERGVEIEN

Så vakkert som dette kan set se ut i Åkebergveien mot Grønland kirke når høsten om noen få uker slår til for alvor. Fargene kommer frem og «lyser» som aldri før.



Dette bildet er tatt før sykkelstien ble bygget, grunnarbeidene satt i gang og Åkebergveien utvidet. Og selv om mye forandrer seg med årene, er trærne stort sett de samme og fargene svikter oss aldri. De holder stand og rammer inn hus og bygninger i vårt område en kort periode før det meste visner, blir brunt og sort og bladene faller av. Det er som det står i sangen «nytt liv av dude gror». Slik er det på Grønland som alle andre steder i vår by og i vårt land.

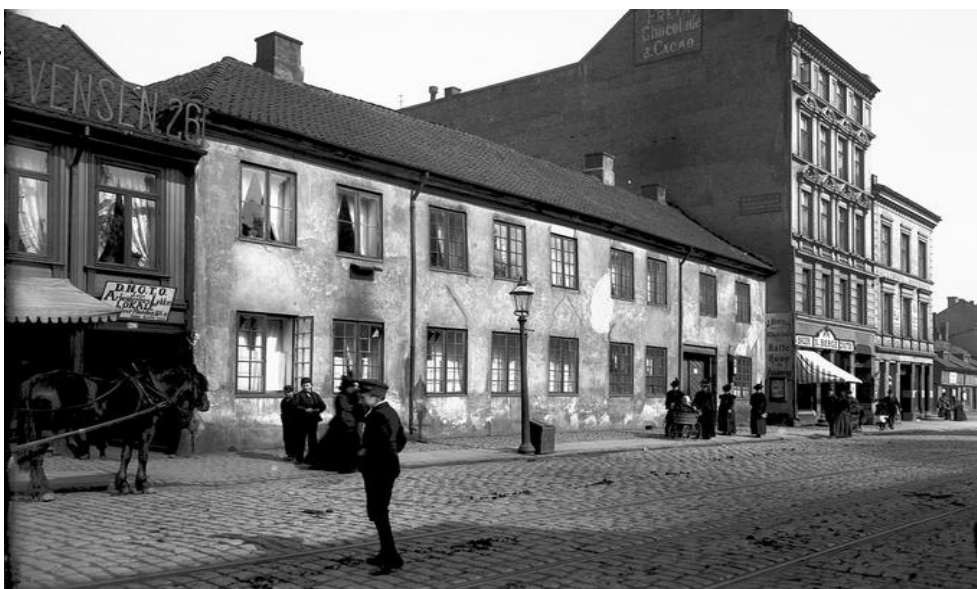
Selv synes jeg dette partiet i Åkebergveien t.v. er ganske fint rett før oppkjøringen til Borggata hvor Frelsesarmeens Gatehospital ligger og hvor Enerhaugskleiva kneiser opp til Enerhaugs plass. Det er historie alle steder om du bare snur deg rundt og tar deg tid til å orientere deg. Selv om vinteren kan det være god stemning her – bilde t.h. (JKJ).

OM KOLERA PÅ ENERHAUGEN

De to store koleraepidemiene i 1830- og 1850-årene rammet Enerhaugen/Grønland særlig hardt. Historien om bøddelknekten Ole Gulbransen på Enerhaugen er velkjent. Hans tjenestereise til kolerarammede Drammen i september 1833 med bøddelen Anton Lædel førte kolera til vår by. Vi finner en god beskrivelse i <http://oslohistorie.no/>.

Et koleralasarett ble opprettet i "Asylet", Grønland 28, allerede 18. august 1853, 2 uker etter det første utbruddet av sykdommen det året.

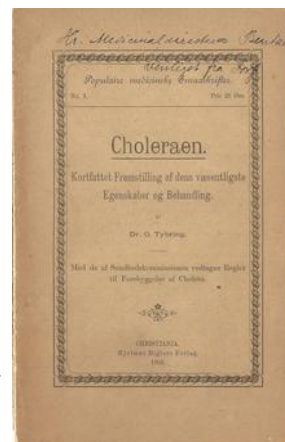
Det første noterte dødsfall i Aker ministerialbok, 10. oktober 1833 var om barnet Anne Marie, 5-6 år gammel, skjedde også på Enerhaugen. Bare ut oktober er det registrert minst 125 koleradødsfall i samme kirkebok. Hovedparten hadde adresse Enerhaugen eller Lakkegaten. Det må ha vært panikkliggende tilstander. Ankerløkka skole ble



brukt som lasarett, og Ankerløkkens gravlund ble anlagt like ved sykehuset. «Tøien kirkegaard» for koleradøde ble også opprettet i 1833. Da julen 1833 var slutt, var det verste over, men omtrent 800 personer i vår by var døde av denne pesten som herjet i de fleste europeiske land. Man hadde med rette fryktet at den ville ramme Norge. Karantenevesenet ble oppdatert. De medisinerkull som nettopp var ferdig med utdannelsen, hadde fått spesialopplæring; til liten nytte viste det seg.

Den neste store koleraepidemien kom 20 år senere, i 1853. Den startet sannsynligvis med en syk sjømann som ble innlagt på Rikshospitalet med diaré den 22. juli. I samme kirkeboken som nevnt ovenfor ser vi at Christian Kjelsen fra «Lakkegaden» ble begravet på fattiggassens regning den 12. august, samme dag som han døde av kolera. Så strømmer det på med nye dødsfall de nærmeste dager.

Bildet til høyre: Kolerafrykten holdet seg lenge. Bildet viser O. [Oscar] Tybrings medisinske småskrift om «Choleraen.» fra 1892.



Den 25. august døde det 10 -ti- personer bare i Lakkegata, og i det hele blir Tøyen, Grønland og Enerhaugen like hårdt rammet som i 1833. Barn kunne bli liggende uten tilsyn hvis omsorgspersonene døde.

Lizzie Knarberg Hansen, som i 1985 skrev en doktoravhandling om «Choleraen i Christiania i 1853», (en utmerket kilde!) forteller følgende historie fra Enerhaugen: «Mursvenn Kristoffersens kone Stine ble syk den 13. september og døde 14. september. Mannen selv døde 22. september etter 14 timers sykdom, og sønnen Ludvig på 3 år ble syk den 21. og døde 23. september.» I hovedstaden var det ca. 1 500 døde i denne siste store koleraepidemien. De rikere strøk av byen slapp noe lettere fra det, ikke underlig med den kunnskap som man i 1850-årene fikk om forurenset drikkevann som en vesentlig smittetilstand, i hvert fall ved eksplosive forløp av epidemien. (Carl Birger van der Hagen.)

OM RADIOBUTIKKEN «TIMCO» I MOTZFELDTS GATE



Arne Danielsen som vokste opp i Motzfeldts gate 14 skriver: «5. juni 1962, den dagen jeg fylte sju, åpnet fattern den tunge porten og vinket meg ut av den trange og mørke bakgården der muttern alltid holdt øye med meg fra vinduet i verkstedet. Sola fulgte meg opp Motzfeldts gate til jeg dukket inn i Heimdalsgatas skygge ved Fredstiehjørnet.»

Slik starter oppvekstromanen «Åttenderaden» (Cappelen 2002), der jeg benytter mange elementer fra egen barndom i Motzfeldts gate 14.

Muttern og fattern åpnet før krigen radiobutikken «Timco» i Motzfeldts gate, en følge av fatterns dilla på radioer, han bygde sitt første krystallapparat som attenåring. Den første tida bodde de på bakrommet, i min tid residerte de i andre etasje.

Å drive radiobutikk under krigen var lite gunstig, i og med at okkupantene forbød radioer. Hele varebeholdningen ble beslaglagt og forseglet i en loftsbod. Fattern var imidlertid en kriger og fant ut at forseglingen til «de uinviterte» kunne forseres,



slik kunne han fortsette å omsette radioer, blant annet til motstandsbevegelsen.



En dag han kom hjem med en radio innpakket i gråpapir under hver arm, stirret han rett inn i munningen på en Schmeisser maskinpistol. Dermed bar det først til Møllergata 19 og siden til Grini, med tiltalen kontraspionasje.

Sommeren 1963, da jeg var åtte, fikk fattern et kraftig hjerneslag og ble temporært lammet i halve kroppen. Mens han slet med å gjenvinne førligheten, skjedde en teknisk revolusjon i bransjen ved at rørene ble erstattet med transistorer. Far klarte ikke å komme tilbake, og butikken sto derfor lenge stengt, inntil den ble utleid til stifterne av kjeden El-Spectra. Familien

flyttet fra Motzfeldts gate på tampen av sekstitallet. Undertegnede var tilbake i en treårsperiode på midten av syttitallet.

Muttern tilbrakte slutten på livet hos Frelsesarmeen på Malerhaugen. En frue på besøk i naborommet fortalte meg at hun handlet mye hos Timco, og at ekspeditrisen var en vakker ung dame. Så forsto hun sammenhengen og pekte på muttern: «Åh, det er jo henne!» (Arne «Timco» Danielsen).

BYDELSVANDRINGEN «FRA GAVL TIL GAVL» BLE EN SUKSESS



Bydelskunsten har inntatt Tøyen – gatekunsten er blitt en del av Tøyenløftet. Nå skapes det kulturhistorie.

Det ble en fin gruppe av interesserte, både medlemmer og andre, som fikk gleden av å bli vist rundt fra Tøyen til Grønland av Viktor Gjengaard. Han kom rett fra malerjobb på Hamar og kastet seg med stor entusiasme og brede kunnskaper ut i formidling av gatekunsten i vårt område.

Gjengaard fortalte om kunstnerne, hvordan maleriene ble skapt, teknikk og motiver, men også om hvordan dette ble en del av Tøyenløftet og hadde bidratt til et godt bofellesskap. Noen veggmalerier er borte, mens andre vil bli stående i mange år fremover. I vårt historielags område skapes det nå kunsthistorie!

NESTE NYHETSREVY KOMMER CA. 20. OKTOBER – LES OG FØLG MED!